

Релігія як вимір формування соціокультурного простору

О. Бойко

Істинний культурний розквіт неможливий без духовного життя. Тому відрив культури від її релігійних основ не може залишитися без рокових наслідків. Релігія є головним стрижнем цивілізації, який установлює точку відліку та систему координат, де людина може почувати себе на своєму, тільки їй призначеному місці у цьому великому і з кожним віком все більше незрозумілому всесвіті.

Свою думку з цього приводу - роль релігії у становленні цивілізації – висловив Г. Зиммель, який вважав, що релігія на її завершальній стадії, коли вона досягає повного розквіту своїх можливостей і стає цілісним психологічним комплексом, який примикає до області трансцендентного буття, впливає на розвиток соціального життя, надаючи йому певні норми, моральні імперативи, цінності [2, с. 545].

Взаємозв'язок культури й релігії викликає великий інтерес у мислителів різних наукових шкіл та світоглядних орієнтацій. До них належать М. Бердяєв, Е. Тайлор, Дж. Фрезер та інші. Різні аспекти та проблеми культури і релігії розглядали такі історики й філософи як А. Горський, С. Кримський, П. Флоренський та багато інших. Зокрема, Є. Дюркгейм писав, що релігія є єдиним фактором, котрий поєднує людей на основі загальних цінностей та цілей. Підвищена цікавість до цієї теми в сучасному світі не випадкова. Саме з розвитком культури багато дослідників пов'язують відродження окремих регіонів, держав, і, зокрема, України. А відродження культури, в свою чергу, пов'язано з піднесенням релігії. Цю думку можна підкріпити словами відомого англійського етнографа Дж. Фрезера, який сказав, що "будь-яка культура – є храм" [3, с. 208]. Отже,

культура вийшла з культу і є вищим, духовним моментом. "Культура народилася з культу. Навколо храму зачалась вона і була пов'язана з життям релігійним", - писав М. Бердяєв [1, с. 47]. Він підкреслював, що цивілізація повинна бути культурною, базуватися на високих культурних принципах. Будь-яка відмова від гуманних, загальнолюдських пріоритетів деформує

сутність суспільства, направляє його розвиток в антицивілізаційний бік. Об'єднати людей у загальному творчому русі до цивілізації може тільки культура в цілому, і релігія безпосередньо. Саме вона виховує, підвищує внутрішню творчу енергію кожного індивіда, орієнтує людину на творчість в ім'я гуманізму і добра, надає цивілізації духовної основи.

Вищі постулати релігії, її ідейна доктрина були важливими джерелами формування інших форм суспільної свідомості: моралі, права, естетики, філософії. Священна книга будь-якої релігії, як вираження вищої істини, містить у собі описи справжнього морального кодексу життя, визначає загальні принципи художнього сприйняття світу та інтелектуального розмірковування про його природу. Таким чином формується тісний зв'язок із принципів, загальних для релігії та культури.

У процесі історичного розвитку кожна релігія намагалася забезпечити певну стабільність суспільства. Не позбавляючи, в принципі, державу від внутрішніх потрясінь або зовнішніх нападів, релігії неодноразово, протягом історичного розвитку людства, сприяли регенерації суспільства - відновленню його попередньої структури та продовження культурних традицій. Навіть тоді, коли яка-небудь держава перебувала в стані політичного занепаду, ослаблена з якихось причин, або навіть зруйнована завойовниками, релігія виявляла свою неабияку здатність до виживання, перебираючи на себе функції соціальної інтеграції та правопорядку. Так, наприклад, проявив себе іслам у період занепаду халіфату під натиском тюркських кочовиків.

Таким чином, можна зазначити, що формування та сталий розвиток будь-якої цивілізації – це взаємозв'язок цивілізації і культури та цивілізації й релігії. Будь-яка цивілізація не визначається однозначно матеріальними умовами розвитку. Вона, перш за все, тісно пов'язана з характером духовного світу народу. Більше того, навіть формується завдяки цьому духовному світу, який є особливим у кожній цивілізації. Цей духовний світ вміщує в собі життєві сили народу, які проявляються в цінностях, традиціях, істинах, віруваннях і які впливають на формування певного типу соціальності. Тобто, саме сфера індивідуальної культури особистості, культура певної спільності є джерелом

утворення традицій, які скріплюють суспільство в окрему єдність.

Отже, можна зазначити, що релігія є фундаментальним виміром людського буття, який відтворюється у секуляризованому вигляді, надаючи єдність культурному цілому й впливає на формування інших культурних явищ. Тому адекватне розуміння статусу релігії здатне дати можливість знайти певний історичний ключ до розуміння інших культурних явищ.

Література:

1. Бердяев Н. Смысл истории. М.: Мысль. -1990. -174 с.
2. Зиммель Г. Избранное: В 2 т. Т.1 Философия культуры. М.: Юрист. - 1994. - 671 с.
3. Фрезер Д. Д. Золотая ветвь. М.: Знание. - 1989. - 389 с.

Бойко О. Релігія як вимір формування соціокультурного простору [Текст] / О. Бойко // Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії : зб. статей матеріалів IV Всеукраїнської наук.-практ. конференції. – Рівне: О. Зень, 2014. – С. 28-31.